

Ks. GRZEGORZ IDZIK
Warszawa

SYMBOLIKA BARANKA BOŻEGO W HYMNACH LITURGII GODZIN

W pracy niniejszej została podjęta próba interpretacji obrazu Baranka Bożego w hymnach polskiej edycji *Liturgii godzin*. Koncentrując uwagę na tym jednym z podstawowych tytułów chrystologicznych, pragnąłem odpowiedzieć na pytania dotyczące typów ikonograficznych Chrystusa – Baranka Bożego, wyeksponowanych w dwudziestu ośmiu hymnach interesującej nas księgi liturgicznej.

Dotychczas nie ukazało się żadne opracowanie, które podejmowałoby zagadnienie interpretacji symbolicznej ikony Chrystusa – Baranka w polskim hymnarium, jakkolwiek problematyka historii, teologii i recepcji *Liturgii godzin* znajduje się w kręgu zainteresowań badaczy¹. Analiza poszczególnych strof dwudziestu ośmiu hymnów zawierających obrazy Baranka pozwoliła na interpretację symboliczno-ikonologiczną tych obrazów. Ponadto analiza porównawcza tekstów polskich z łacińskimi pierwowzorami umożliwiła wydobycie ich warstwy semantycznej oraz teologicznego bogactwa kościelnego kerygmatu. Oto interesujące nas hymny:

¹ A. BAUER, W. GROSS, *Schon zieht herauf des Tages Licht. Betrachtungen und Bilder zu Hymnen aus dem Morgenlob des Stundengebets*, Stuttgart 1984; CIŻ, *Dich rufen wir am Abend zu. Betrachtungen und Bilder zu Hymnen aus dem Abendlob des Stundengebets*, Stuttgart 1985; M. BENINI (red.), *Hymni ad usum in Liturgia Horarum*, Eichstätt 2003; J.W. BOGUNIOWSKI, *Rozwój historyczny ksiąg liturgii rzymskiej do Soboru Trydenckiego i ich recepcja w Polsce*, Kraków 2001; S. CICHY, *Treści teologiczne hymnów w odnowionej Liturgii Godzin*, „Anamnesis” 2 (1999/2000) (21); T.M. DĄBEK, *Czytania biblijne, patrystyczne i hagiograficzne w Liturgii Godzin*, „Anamnesis” 2 (1999/2000), nr 21; C. EGGER, *Comento agli inni della „Liturgia horarum”*, „Notitiae” 13 (1977); A. FILABER, *Powstanie i rozwój twórczości hymnicznej w Kościele od I do VI wieku*, „Liturgia Sacra” 7 (2001), nr 1; W. GŁOWA, *Celebracja Liturgii Godzin i ich umiejscowienie w czasie (veritas horarum)*, „Anamnesis” 2 (1999/2000), nr 21; TENŻE, *Modlitwa liturgiczna. Liturgia Godzin*, Przemyśl 1996; J. JANICKI, *Sens i rola hymnów*, AK 1 (1983); A. LENTINI, *Hymnorum series in „Liturgia Horarum”*, Not 9 (1973); TENŻE, *Te decet hymnus. L' innario della „Liturgia Horarum”*, Città del Vaticano 1984; TENŻE, komentarze hymnów w rubryce *Il nostro Breviario* w czasopiśmie „Rivista del Clero Italiano” z lat 1965–70; S. ŁACH, *Hymny i dziękczynienia w Psalterzu*, RBL 4 (1977); F. MAŁACZYŃSKI, *Praca nad polskim przekładem Liturgii Godzin*, AK 1 (1983); A. REGINEK, *Hymnodia — teologia dźwięku*, RBL 1 (2002); W. SCHENK, *Zarys historyczny rozwoju Liturgii Godzin*, AK 3 (1983); F.M.A. SOLANO, *Modlić się Liturgią Godzin. Komentarz do jutrzni i niesporów na okres zwykły*, Kraków 2001; J. STEFAŃSKI, *Reforma Liturgii Godzin według Vaticanum II. Prace redakcyjne*, AK 1 (1983); W. ŚWIERZAWSKI, *Panie, naucz nas się modlić. Mistyka zakorzeniona w liturgii*, Sandomierz 1998; A. TRONINA, *Psalterz — modlitwa Chrystusa i Kościoła*, „Anamnesis” 2 (1999/2000), nr 21; S. URBAŃSKI, *Modlitwa brewiarzowa*, RBL 3 (1989); Z. WIT, *Uświęcenie czasu w Liturgii Godzin*, AK 3 (1983); K. WOJCIECHOWSKA, *Hymn, psalm, chorąg — próba uściśleń genealogicznych*, „Liturgia Sacra” 8 (2002), nr 2.

H 1. *Już dźwięczny głos się rozlega (Vox clara ecce intonat)*

Źródła: LH I, 114; LG I, 128. Autor: dzieło anonimowe z wieku X²

Przeznaczenie liturgiczne: I hymn jutrzni Adwentu do 16 grudnia

Hymn, zgodnie z duchem Adwentu, wyraża postawę czujnego oczekiwania na przyjście Chrystusa w tajemnicy Jego narodzenia i Jego powtórnego przyjścia na końcu czasów. W tajemnicę powtórnego przyjścia Chrystusa wprowadza w trzeciej strofie hymnu apokaliptyczny motyw szal wagi przeznaczonych do ważenia ludzkich uczynków. O pozytywnym wyniku zadecyduje łaska Chrystusa, który przychodzi jako Baranek Boży. Tekst łaciński *explicite* wskazuje na niebo jako miejsce przedwiecznej egzystencji Chrystusa — *E sursum Agnus mittitur*. Użycie słowa *indulgentia* określa charakter misji Chrystusa. „Posłany z góry” Baranek Boży przychodzi jako sługa Jahwe.

H 2. *Otwórz się, niebo pokryte chmurami* (nie występuje w edycji łacińskiej)

Źródło: LG I, 128. Autor: Placyd Galiński († 2001)³

Przeznaczenie liturgiczne: II hymn jutrzni Adwentu do 16 grudnia

Hymn ten jest poetycką parafrazą tekstu proroka Izajasza (45,8). Zgodnie z duchem adwentowej liturgii hymn wyraża tęsknotę ludzkiego serca za ożywym deszczem łaski, której źródłem jest Chrystus. Hymn, nazwany w końcowej doksologii (piątej strofie utworu) „pieśnią chwały” (por. Ap 14,3; 15,3n), dedykowany jest Chrystusowi – Barankowi Bożemu, który oczekiwany jest w tajemnicy Wcielenia, ale przede wszystkim w wydarzeniu Paruzji. Wyznacznikiem apokaliptycznej interpretacji obrazu Baranka Bożego jest jaśniejący na niebie znak, będący zwiastunem ostatecznego przyjścia Chrystusa (por. strofa 4).

H 3. *Pragniemy Ciebie, jak ziemia spalona* (nie występuje w edycji łacińskiej)

Źródło: LG I, 283. Autor: Placyd Galiński († 2001)⁴

Przeznaczenie liturgiczne: II hymn godzinny czytań od 17 grudnia

Hymn ten, zgodnie z adwentową duchowością, wyraża tęsknotę za Bogiem. Tę tęsknotę obrazują biblijne metafory ludzkiej duszy, podobnej do spalonej przez żar słoneczny i spragnionej deszczu ziemi (por. Ps 63,1), spragnionej łani dążącej do

² A. LENTINI, *Hymnorum series in „Liturgia Horarum”*, Not 9 (1973), s. 191.

³ P. GALIŃSKI, *Hymny pierwszego tomu „Codziennej Modlitwy Kościoła” (tekst poprawiony)*, Tyniec 1976, nr 53a (mps).

⁴ *Tamże*, nr 55a.

chłodnej wody przejrzystych strumieni (por. Ps 42,1), strażników oczekujących świtu (por. Ps 130,6), głodnego człowieka łaknącego chleba. Obrazy te tradycyjnie interpretowane w kluczu eucharystycznym wyrażają pragnienie Eucharystii przez ludzkie serca. Jej symbolem jest Baranek Boży. W czwartej strofie hymnu jawi się on jako Sługa Jahwe, który dokonał zbawczej ofiary odkupienia. Jej dawcą jest sam Bóg. W strofie tej skierowana jest do Baranka Bożego aklamacja o jego rychłe nadejście i zamieszkanie w ludzkich sercach.

H 4. *Czemu okrutny Herodzie (Hostis Herodes impie)*

W brewiarzu potrydenckim rozpoczynał się od wersetu *Crudelis Herodes Deum* i stanowił drugą część hymnu *A solis ortus cardine*⁵

Źródła: LH I, 440, 463; LG I, 480, 504. Autor: przyp. Seduliuszowi († ok. 450)⁶
Przeznaczenie liturgiczne: hymn niesporów okresu Narodzenia Pańskiego od II niesporów Objawienia Pańskiego do Chrztu Pańskiego

Hymn w poszczególnych strofach opiewa cztery ewangeliczne wydarzenia z życia Jezusa: Narodzenie Pańskie, Objawienie Pańskie, Chrztost Pański, Gody w Kanie Galilejskiej. Na tle tych poszczególnych obrazów w strofie trzeciej hymnu jawi się postać Chrystusa — niewinny Baranka. Obraz niepokalanego Baranka stojącego w nurtach czystego strumienia został tu zestawiony ze starotestamentalnym motywem przychodzącego z darem odkupienia Zbawiciela (por. Iz 62,11n). Użycie przymiotnika „niewinny” w odniesieniu do Baranka nadaje mu znamiona cierpiącego za grzech ludzki Sługi Jahwe (por. Iz 53,7), który sam będąc wolny od grzechu, zgładził go przez swoją śmierć i zmartwychwstanie.

H 5. *Niech wszystkie rzeki, strumienie i źródła* (nie występuje w edycji łacińskiej)

Źródło: LG I, 558. Autor: Placyd Galiński († 2001)⁷

Przeznaczenie liturgiczne: hymn jutrzni na święto Chrztu Pańskiego

Hymn wyraża zachętę skierowaną do rzek, strumieni i źródeł (por. Ps 98,7n; Dn 3,77n), aby sławiły Chrystusa i radowały się z faktu, że je uświęcił, gdy wstąpił w wody Jordanu. W drugiej strofie hymnu jawi się On jako niewinny i czysty Baranek Boży, który przyjął od Jana Chrzciciela „chrztost pokuty” (por. Mt 3,7; Mk 1,4; Łk 3,3). Określenie „niewinny” w odniesieniu do Baranka Bożego pozwala zidentyfikować Go z cierpiącym Sługą Jahwe, który gładząc grzech świata (por. 1 P 1,18n), przyjął na siebie niedolę człowieczą (por. Iz 53,4n).

⁵ S. LECH, *Hostis Herodes impie*, EK 6, k. 1248.

⁶ LENTINI, *art. cyt.*, s. 185.

⁷ GALIŃSKI, *dz. cyt.*, nr 71a.

H 6. *Sław, języku, bój chwalebny (Pange, lingua, gloriosi)*

Źródła: LH II, 314; LG II, 318. Autor: Wenancjusz Fortunatus († ok. 601)⁸

Przeznaczenie liturgiczne: hymn godziny czytań Wielkiego Tygodnia

Hymn opiewa potęgę krzyża i śmierć Chrystusa – Baranka Bożego, który w piątej strofie hymnu został przyrównany do rozpiętego na krzyżu Baranka prześlągalnego, a Jego śmierć zyskała charakter ofiary za grzechy ludzkości.

Łacińska wersja hymnu przez użycie słowa *corpus* podkreśla dosłowność ofiary Chrystusa (por. Hbr 2,14.17), która dokonała się w momencie, gdy czas Jego misji się wypełnił.

H 7. *Oto znaki Bożej męki*

(*En acetum, fel arundo*, druga część hymnu *Pange, lingua, gloriosi/proelium*⁹)

Źródła: LH II, 315; LG II 319. Autor: Wenancjusz Fortunatus († ok. 601)¹⁰

Przeznaczenie liturgiczne: hymn jutrzni Wielkiego Tygodnia

Hymn opiewa tzw. *arma Christi*, czyli narzędzia Męki Pańskiej. Wśród nich następuje *elevatio Crucis* — najważniejszego narzędzia Męki Chrystusa. Poprzez nagromadzenie przymiotników: „wierny”, „szlachetny”, „wybrany”, „piękny”, „słodki” zostały wymienione, jak w litanii, różne przymioty Krzyża świętego. Jego wyjątkowość została podkreślona w czwartej strofie hymnu faktem, że uświęciła go swą czerwienią krew Baranka. Pojawia się tu wyobrażenie Krzyża jako portu i okrętu. Krzyż posiadając zapłatę za odkupienie ludzi rozbitych i tonących — krew Baranka — jest portem zbawienia. Jest także okrętem–przewodnikiem, który prowadzi do bezpiecznego portu. Baranek Boży jawi się w tym pasywnym hymnie jako Król chwały, który tronując na drzewie krzyża krwią swoją ratuje tonących w wirach świata. Ma On znamiona Baranka paschalnego ocalającego od zagłady śmierci.

Łacińska wersja przez użycie czasownika *perungo* bardziej wyeksponuje znak namaszczenia krzyża przez świętą krew Baranka, która wypłynęła z Jego ciała.

H 8. *Jezu sądzony przez ludzi* (nie występuje w edycji łacińskiej)

Źródło: LG II, 320. Autor: Placyd Galinski († 2001)¹¹

Przeznaczenie liturgiczne: hymn modlitwy w ciągu dnia Wielkiego Tygodnia

Hymn opiewa mękę Pańską. W czwartej strofie ukazuje Jezusa jako Baranka zabitego za grzechy całego świata. Ikonę zabitego Baranka reprezentuje także typ

⁸ C. EGGER, *Comento agli inni della „Liturgia horarum”*, Not 13 (1977), s. 226.

⁹ BENINI (red.), *dz. cyt.*, s. 106.

¹⁰ EGGER, *art. cyt.*, s. 227.

¹¹ ABT, *Reforma liturgii – Hymny okresowe*, nr 84a (mps).

Jezusa stojącego na sądzie (por. Iz 53,8), Jezusa ukrzyżowanego (por. Iz 53,5), Jezusa złożonego w grobie (por. Iz 53,9). Izajaszowe inklinacje pozwalają zidentyfikować Baranka jako cierpiącego Sługę Jahwe. Jest On przedmiotem ludzkiego uwielbienia i nadziei, gdyż do Jezusa skierowane są prośby o zmiłowanie, wierność i pokój.

H 9. *Chryste, Tyś nieba jest Królem* (*Christe, caelorum Domine*)

Do brewiarza wprowadzony w roku 1971¹²

Źródła: LH II, 379; LG II, 382. Autor: dzieło anonimowe z V–VI w.¹³

Przeznaczenie liturgiczne: hymn godzin czytań Wielkiej Soboty

Hymn ten wysławia Chrystusa za to, że wykupił ludzi ofiarą ze swego ciała i włączył ich do grona świętych. W trzeciej strofie hymnu znajduje się obraz Chrystusa – Baranka, który będąc bez skazy, został zabity za grzechy i ceną własnej krwi obmył szaty zbawionych. Strofa przywołuje obrazy z Apokalipsy (por. 7,14; 12,11; 14,4). Hymn kończy się prośbą skierowaną do Baranka, o to, abyśmy i my mogli dołączyć do rzeszy zbawionych, i aby wszystkich ludzi uczynił królestwem Ojca. Łacińska wersja na określenie Chrystusa – Baranka bez skazy używa dwóch przymiotników: łagodny, niewinny. Te przymioty nadają Mu rysy cierpiącego Sługi Jahwe, który nie opierał się, gdy na zabicie był wiedziony (por. Iz 53,7).

H 10. *Na świętej uczcie Baranka* (*Ad cenam Agni providi*)

W brewiarzu potrydenckim występował w redakcji papieża Urbana VIII i rozpoczynał się werselem *Ad regias Agni dapes*¹⁴.

Źródła: LH II, 413, 418; LG II, 415, 420. Autor: dzieło anonimowe z wieku V/VI¹⁵

Przeznaczenie liturgiczne: hymn nieszporów okresu wielkanocnego od Niedzieli Wielkanocnej do Wniebowstąpienia Pańskiego

Hymn ten jest uroczystą proklamacją tajemnicy Paschy. Na kanwie obrazów biblijnej historii zbawienia: nocy paschalnej, przejścia przez Morze Czerwone, śmierci krzyżowej Chrystusa, Jego zstąpienia do otchłani i zmartwychwstania, została opisana ikona zwycięskiego Baranka Bożego. W pierwszej strofie hymnu zyskał on znamiona Baranka apokaliptycznego, który jest Panem godów weselnych (por. Ap 19,7.9). Obraz godów Baranka w kontekście paschalnym hymnu powiązany

¹² W. DANIELSKI, *Christe, caelorum Domine*, EK 3, k. 270.

¹³ A. LENTINI (red.), *Te decet hymnus. L'innario della „Liturgia Horarum”*, Città del Vaticano 1984, s. 113.

¹⁴ R. RAK, *Ad cenam Agni providi*, EK 1, k. 80n.

¹⁵ BENINI, *dz. cyt.*, s. 115; Lentini przypisuje ten hymn św. Ambrożemu, zob. TENZE, *Hymnorum series in „Liturgia Horarum”*, s. 180.

został z ideą Eucharystii jako owocu krzyża (por. strofa 2). Idea uczty eucharystycznej została rozwinięta w czwartej strofie hymnu, w której Baranek Boży ma znamiona Baranka paschalnego. Treść strofy koncentruje się wokół idei ofiary paschalnej złożonej przez Chrystusa – Baranka niepokalanego (por. 1 P 1,18n), który jest zaczynem prawdy (por. 1 Kor 5,7n). Łacińska wersja hymnu w odniesieniu do Chrystusa stosuje termin *sinceritatis azyma*, nazywając Go dosłownie „niewinnym chlebem praśnym”

H 11. *Wesel się, niebo wysokie (Laetare, caelum, desuper)*

Źródła: LH II, 421; LG II, 423. Autor: dzieło anonimowe z IX–X w.¹⁶

Przeznaczenie liturgiczne: II hymn godziny czytań okresu wielkanocnego do Wniebowstąpienia Pańskiego

Hymn rozpoczyna się wezwaniem skierowanym do żywiołów, aby radowały się ze zmartwychwstania Chrystusa (por. Dn 3,59.74.78). W drugiej strofie hymnu śmierć Chrystusa ukazana jest jako moment zwrotny w dziejach stworzenia i zbawienia. Przez krew Baranka świat został wyzwolony od grzechu do łaski (por. Rz 5,12-21). Baranek jawi się jako ten, który przeprowadza z ciemności do światłości. Jest on Barankiem paschalnym obmywającym świat krwią swoją. W ten sposób hymn podejmuje ideę Eucharystii, którą nazywa „Najświętszą Paschą Chrystusa”

H 12. *Witaj, dniu pierwszy, początku światłości* (nie występuje w edycji łacińskiej)

Źródła: LG III, 567, 795; IV 523, 751. Autor: Placyd Galiński († 2001)¹⁷

Przeznaczenie liturgiczne: hymn jutrzni niedzieli okresu zwykłego I i III tygodnia psalterza

Hymn ten rozpoczyna się pozdrowieniem Dnia Pańskiego. W czwartej strofie hymnu uwielbiony Chrystus jawi się jako zabity i zmartwychwstały Baranek (por. Ap 5,6), który przez tajemnicę swojej śmierci i zmartwychwstania pojednał marnotrawnych synów z Ojcem (por. strofa 2), obmył zbawienną łaską swojej krwi wszystkich wierzących i zrodził do życia z Nim w sakramencie chrztu świętego (por. strofa 3). Zmartwychwstały Baranek Boży ma znamiona Baranka apokaliptycznego, którego jak zorzy „Słońca wieczności” (por. Łk 1,78n; Ap 1,16) wyczekują obmyci w zbawczej kąpieli chrztu.

¹⁶ M. STRASZEWICZ, *Laetare, caelum, desuper*, EK 10, k. 363.

¹⁷ ABT, *Reforma liturgii — Hymny*, 3, nr 3a (mps); zob. SOLANO, *dz. cyt.*, 51n.

H 13. Szósta nadeszła godzina (*Dicamus laudes Domino*)

Do brewiarza wprowadzony w 1971 r.¹⁸

Źródła: LHI, 257; III, 533; IV, 481; LG I, 286, 483; III, 547; IV, 503. Autor: dzieło anonimowe powstałe przed wiekiem VI¹⁹

Przeznaczenie liturgiczne: hymn modlitwy południowej Adwentu po 16 grudnia, okresu Narodzenia Pańskiego od Objawienia Pańskiego i okresu zwykłego II tygodnia psalterza

Hymn zawiera wezwanie do uczczenia Boga w południe, gdyż o tej porze dnia (por. Mk 15,33) dokonano się odkupienie. W drugiej strofie hymnu pojawia się obraz Baranka, który na krzyżu złożył z siebie prześlągalną ofiarę odkupienia. Moc ofiary Bożego Baranka przyćmiła światło dzienne. Chwała zabitego Chrystusa jaśniejącego na krzyżu „zaćmiła blaski południa” (por. strofa 3). Tekst łaciński formuluje tę prawdę, mówiąc o przywróceniu wiernym prawdziwej chwały zbawienia (*vere salutis gloria*) mocą ofiary krzyża (*hostia crucis virtute*) błogosławionego Baranka (*beati Agni*).

H 14. Jak błyskawica znak Twój zajaśnieje (nie występuje w edycji łacińskiej)

Źródła: LG III, 856; IV, 812. Autor: Placyd Galiński († 2001)²⁰

Przeznaczenie liturgiczne: hymn godziny czytań czwartku okresu zwykłego III tygodnia psalterza

Hymn rozpoczyna się apokaliptyczną wizją Sądu Ostatecznego (por. Mt 25,31n), którego zwiastunem będzie jaśniejący na niebie jak błyskawica znak Chrystusa. Na tle wizji Sądu Ostatecznego ukazany jest, w piątej strofie hymnu, triumfujący w chwale, zasiadający po prawicy Ojca Baranek Boży (por. Hbr 12,2). Chrystus jawi się jako Sędzia dzierżący księgę ludzkich sumień. Jest to „księga życia Baranka” (por. Ap 5,1.6-9.10; 21,27). Pod adresem Baranka Bożego (por. strofa 4) skierowana jest serdeczna prośba, by okazał litość dla owiec i nie odrzucał ich ze stada.

H 15. Pomóż nam, Panie, wiernie iść za Tobą (nie występuje w edycji łacińskiej)

Źródła: LG III, 876; IV, 832. Autor: Placyd Galiński († 2001)²¹

Przeznaczenie liturgiczne: hymn jutrzni piątku okresu zwykłego III tygodnia psalterza

¹⁸ W. GŁOWA, *Dicamus laudes Domino*, EK 3, k. 1300.

¹⁹ BENINI, *dz. cyt.*, 63; Galiński datuje ten hymn na VII/VIII w., zob. ABT, *Reforma liturgii — Hymny*, 2, nr 90 (mps).

²⁰ ABT, *Reforma liturgii — Hymny*, 3, nr 45a i 56 [83] (mps).

²¹ ABT, *Reforma liturgii — Hymny*, 3, nr 18a i 60 (mps); zob. SOLANO, *dz. cyt.*, 391n.

Hymn podejmuje wątek pasyjny²². Zgodnie z chrześcijańską tradycją pojmowania piątku jako dnia, w którym w sposób szczególny wspomina się drogę krzyżową Chrystusa i Jego śmierć na krzyżu, hymn rozpoczyna się pokorną modlitwą skierowaną do Zbawiciela o dar wiernego naśladowania Go w dźwiganium krzyża (por. Mt 10,38; Łk 14,27). Zbawicielem świata nazwany jest w piątej strofie hymnu Baranek Boży, którego wskazał Jan Chrzciciel (por. J 1,29).

Ponieważ dźwiganie krzyża za Jezusem jest koniecznym warunkiem bycia Jego uczniem, a jednocześnie jest to zadanie bardzo trudne do wykonania, dlatego podmiot liryczny wzywa pomocy Baranka – Zbawiciela i w strofie czwartej wyraża pragnienie udziału w Ciele i Krwi Chrystusa. Baranek Boży, Zbawiciel świata, obecny w Eucharystii, pokrzepia na drodze krzyżowej życia.

H 16. *Już światło słońca na niebie* (nie występuje w edycji łacińskiej)

Źródła: LG III, 550; IV, 506. Autor: Placyd Galiński († 2001)²³

Przeznaczenie liturgiczne: hymn modlitwy popołudniowej okresu zwykłego III tygodnia psalterza

Modlitwa liturgiczna jest nie tylko uświęceniem czasu, lecz także pracy ludzkiej. Stąd też na początku popołudniowego hymnu zostaje przywołany obraz dnia chylącego się już ku zachodowi, ale dnia brzemiennego jeszcze pracą. Wraz z upływem dnia praca staje się zmuśna, przychodzi zmęczenie, a niekiedy nawet zniechęcenie. Aby ten trud się dokonał w pełni i miał jakikolwiek sens, potrzebna jest nadprzyrodzona motywacja i pomoc. Z pomocą z wysoka przychodzi cichy i pokorny Chrystus – Baranek Boży (por. Iz 53,7), którego obraz pojawia się w drugiej strofie hymnu.

H 17. *Nim świat się zbliży do kresu istnienia* (nie występuje w edycji łacińskiej)

Źródła: LG III, 982; IV, 938. Autor: Placyd Galiński († 2001)²⁴

Przeznaczenie liturgiczne: hymn niesporów czwartku okresu zwykłego IV tygodnia psalterza

Hymn rozwija jeden z najważniejszych wątków modlitwy liturgicznej. Jest nim rozważanie na temat życia po śmierci (por. strofa 3). W drugiej strofie hymnu Chrystus przedstawiony jest w roli Baranka – Oblubieńca wzywającego Kościół, swoją „Oblubienicę i Małżonkę” (por. Ap 21,7.9), na Jego niebieskie gody. Chrystus, uka-

²² SOLANO, *dz. cyt.*, 391n.

²³ ABT, *Reforma liturgiczna — Hymny, PZG*, nr 24a (mps).

²⁴ ABT, *Reforma liturgii — Hymny*, 4, nr 28a i 66 (mps); zob. SOLANO, *dz. cyt.*, s. 485–486.

zany jako apokaliptyczny Baranek Boży, promieniuje światłem chwały rozpraszającym ciemności (por. Ap 21,22-24; 22,3-5). Ku Barankowi Bożemu, Najlepszemuz Pasterzowi (por. Ps 23; J 10,11.14), który prowadzi swój lud do niebieskiego Jeruzalem, skierowane jest w ostatnie strofie hymnu wieczyste „Alleluja”, rozbrzmiewające na godach Baranka (por. Ap 19,1.3.4.6).

H 18. *Patrzyłeś, Janie, natchniony przez Boga* (nie występuje w edycji łacińskiej)

Źródło: LG I, 1006. Autor: Placyd Galiński († 2001)²⁵

Przeznaczenie liturgiczne: hymn godziny czytań na święto św. Jana, Apostoła i Ewangelisty, 27 grudnia

Hymn ukazuje św. Jana jako natchnionego przez Boga ewangelistę, który stał się naocznym świadkiem wcielonego Słowa i dotykał Boga własnymi rękami (por. 1 J 1,1-3). Trzecia strofa hymnu przedstawia Jana, który miał mistyczne widzenie majestatu Baranka chwalebne w niebie. Jan, który widział chwałę Syna Bożego (por. J 1,34), gdy jako Baranek Boży wstępował w wody Jordanu (por. J 1,33), miał także objawienie mistycznych zaślubin Baranka z Kościołem zbawionych w chwale niebieskiego Jeruzalem (por. Ap 19,1.7.9; 21,9-11).

H 19. *Chóry świętych Serafinów* (*Cohors beata Seraphim*)

W *Breviarium Ambrosianum* rozpoczyna się werselem *Audi beata Seraphim*; do brewiarza został wprowadzony w roku 1971²⁶.

Źródła: LH I, 972; LG I, 1012. Autor: Carlo Rosa († 1781)²⁷

Przeznaczenie liturgiczne: hymn jutrzni na święto św. Jana, Apostoła i Ewangelisty, 27 grudnia

Czwarta strofa hymnu mówi, że Janowi zostały objawione rzeczy ostateczne. Z tekstu strofy wynika, że Chrystus ukazał mu w mistycznym widzeniu przyszłe dzieje Kościoła, którego Oblubieńcem jest chwalebny Baranek. Hymn kończy się prośbą skierowaną do Jana, by jako przybrany syn dziewiczej Matki (por. J 19,26-27) powierzał Jej wiernych, którzy są przybranymi dziećmi Syna, i przez swe orędownictwo przybliżał ich do Chrystusa – Baranka.

²⁵ GALIŃSKI, *dz. cyt.*, nr 132a.

²⁶ W. DANIELSKI, *Cohors beata Seraphim*, EK 3, k. 537.

²⁷ LENTINI, *Te decet hymnus*, s. 246; Galiński przypisuje ten hymn św. Piotrowi Damianiemu, zob. TENŹE, *dz. cyt.*, nr 132.

H 20. *Sławmy hymnami męczeństwo (Hymnum canentes martyrum)*

Do brewiarza został wprowadzony w roku 1971²⁸.

Źródła: LH I, 975; LG I, 1015. Autor: Beda Czcigodny († 735)²⁹

Przeznaczenie liturgiczne: hymn godziny czytań na święto świętych Młodzianków, 28 grudnia

Hymn wysławia chwalebne męczeństwo dzieci betlejemskich i opiewa ich narodziny dla nieba (por. Mt 2,16n). Operując poetycką zasadą kontrastów, dzieło ukazuje Młodzianków stojących przed Barankiem zabitym, broczącym krwią, a jednocześnie triumfującym, zasiadającym na tronie. Młodzi męczennicy „to ci, którzy przychodzą z wielkiego ucisku i opłukali swe szaty, i w krwi Baranka je wybielili” (Ap 7,14).

H 21. *Betlejem, miasto szczęśliwe* (nie występuje w edycji łacińskiej)

Źródło: LG I, 1019. Autor: Placyd Galiński († 2001)³⁰

Przeznaczenie liturgiczne: hymn jutrzni na święto świętych Młodzianków, 28 grudnia

Hymn opiewa Betlejem, które rozstawiła gwiazda zwiastująca przyjście Mesjasza – Odkupiciela w tajemnicy Jego narodzenia, oraz śmierć niewinnych dzieci zgładzonych królewską zazdrością Heroda (por. Mt 2,16). W trzeciej strofie hymnu pod adresem miasta wyrażona jest pociecha płynąca z chwały młodych męczenników. Źródłem tej chwały jest zwycięski Baranek, w którego królewskim orszaku postępują Młodziankowie odziani na znak niewinności w białe szaty (por. Ap 7,14; 12,11; 22,14). Barankowi, który zamieszkał jako Słowo, śpiewany jest hymn uwielbienia (por. strofa 4).

H 22. *Miłości Bożej gorejąca żarem (Igne divini radians amoris)*

Źródła: LH III, 1071; LG III, 1055. Autor: Alfano I z Salerno († 1085)³¹

Przeznaczenie liturgiczne: hymn godziny czytań ze wspomnienia św. Agnieszki, dziewicy i męczennicy, 21 stycznia

Hymn rozpoczyna się pochwałą świętej za duchowy heroizm i mężną obronę dziewictwa. Chlubne zwycięstwo Agnieszka zawdzięcza łasce Chrystusa, który w piątej strofie hymnu jawi się jako jej Oblubieniec. Oblubieńcza dusza dziewiczej

²⁸ S. LECH, *Hymnum canentes martyrum*, EK 6, k. 1370.

²⁹ LENTINI, *Te decet hymnus*, s. 247.

³⁰ GALIŃSKI, *dz. cyt.*, nr 134a.

³¹ M. STRASZEWICZ, *Igne divini radians amoris*, EK 6, k. 1452.

Agnieszki została w raju mistycznie poślubiona Barankowi. Polski przekład tej strofy nie oddaje w pełni znaczenia słów *Agnus* i *Agnes* występujących w tekście łacińskim. Zestawienie tych dwóch wyrazów o identycznej partykule słowotwórczej pomaga wydobyć głębszą warstwę treściową hymnu. Etymologia łacińskiego imienia *Agnes* (Agnieszka) ma swój źródłosłów w rzeczowniku *agnus* (baranek, owca). Z tej analizy porównawczej wyłania się obraz oblubieńczej miłości między Agnieszką – „owieczką” a Chrystusem, który sam będąc apokaliptycznym Barankiem, pełni rolę Dobrego Pasterza.

H 23. *O Joachimie, czcimy cię na ziemi* (nie występuje w edycji łacińskiej)

Źródło: LG III, 1358. Autor: Placyd Galiński (?)³²

Przeznaczenie liturgiczne: hymn jutrzni ze wspomnienia św. Joachima, ojca Najświętszej Maryi Panny, 27 lipca, obchodzonego w diecezji opolskiej

Hymn ze wspomnienia św. Joachima sławi ojca Najświętszej Maryi Panny. Córka Joachima to Najświętsza Dziewica, Królowa świata, z której narodził się Chrystus. W drugiej strofie hymnu jawi się Chrystus jako jednorodzony Syn „Córki królewskiej”, „który jako Baranek bez skazy gładzi nasze grzechy”. Boży Baranek złożył ze swojego życia królewski dar. Darem tym jest odkupieńcza ofiara Jego królewskiej krwi. Jest to dar bezcenny i obfity, bo Baranek jest hojnym dawcą zbawienia.

H 24. *Tereso, Boga zwiastunko* (*Regis superni nuntia*)

Źródła: LH IV, 1205; LG IV, 1270. Autor: Urban VIII († 1644)³³

Przeznaczenie liturgiczne: hymn jutrzni ze wspomnienia św. Teresy od Jezusa, dziewicy i doktora Kościoła, 15 października

Hymn jest poetyckim zapisem biograficznym świętej. Z czwartej strofy hymnu wynika, że szczególnym źródłem oblubieńczej miłości świętej jest Jezus, Król Dziewic (por. Ps 45). Jezus jest oblubieńczym Barankiem, szczęściem wybranych, któremu chóry dziewicze śpiewają pieśni weselne. Motyw nawoływania oblubienicy przez oblubieńca, zaczerpnięty z Pieśni nad Pieśniami (por. 2, 10. 13), został połączony

³² Ustalenie autorstwa tego hymnu, z powodu braku kompletnych danych archiwalnych, nastęcza pewnych trudności. Przypisanie dzieła o. Placydowi Galińskiemu oparłem na podstawie wywiadu przeprowadzonego z o. Franciszkiem Małaczyńskim OSB w dniu 7 lutego 2005 r., który jako bliski współpracownik o. Placyda był zaangażowany w redakcję polskiej edycji *Liturgii godzin*. Jego zdaniem utwór ten jest na pewno dziełem o. Placyda. Tego autorstwa można domniemywać także na podstawie dwóch nie wydanych drukiem, podobnych hymnów o św. Joachimie, które znajdują się w ABT.

³³ LENTINI, *Hymnorum series in „Liturgia Horarum”*, s. 189.

ny z obrazem uczyt Godów Baranka (por. Ap 19,7.9). Ponieważ św. Teresa miała widzenie piekła, do niej skierowana jest modlitewna prośba o ratunek przed jego mękami i pomoc w przyłgnięciu sercem do Jezusa–dziewiczego Baranka (por. strofa 5).

H 25. *O Jeruzalem szczęśliwe (Urbs Ierusalem beata)*

Źródła: LH I, 1011; II, 1450; III, 1331; IV, 1315; LG I, 1057; II, 1525; III, 1401; IV, 1413. Autor: dzieło anonimowe z VIII/IX w.³⁴

Przeznaczenie liturgiczne: hymn II nieszpórów z tekstów wspólnych na poświęcenie kościoła

Hymn opiewa Jerozolimę, która jest typem Kościoła – Oblubienicy Bożego Baranka. W drugiej strofie hymnu jaśniejąca chwałą Jerozolima (por. Ap 21,12-21) jawi się jako podążająca na wieczne gody oblubienica Baranka Bożego (por. Ap 19,7; 21,2). Baranek Boży – Oblubieniec jest „architektem i budowniczym miasta”, swojej Oblubienicy (Hbr 11,10).

H 26. *Chwała wam, Apostołowie (O sempiternae curiae)*

Źródła: LH I, 1042; II, 1493; III, 1378; IV 1362; LG I, 1091; II, 1585; III, 1469; IV, 1481. Autor: Anselmo Lentini († 1989)³⁵

Przeznaczenie liturgiczne: hymn godziny czytań z tekstów wspólnych o Apostołach; hymn jutrzni Wielkiego Postu z tekstów wspólnych o Apostołach

Hymn jest uroczystą laudacją na cześć uczniów Pańskich. Obraz Dwunastu zasiadających na tronach w niebie jako reprezentantów dwunastu pokoleń wprowadza do hymnu ideę Kościoła — nowego Izraela. Apokaliptyczna wizja objawia w drugiej strofie hymnu misję i zwiastuje chwałę zmierzającego na swe wieczyste gody Kościoła – Świętego Miasta, którego światłością jest Baranek (por. Ap 21,22-24). Kościół niebieski, będący wspólnotą świętych i domowników Boga, jawi się jako małżonka Baranka, Oblubienica poślubiona przez Niego mocą Jego krwi wylanej na krzyżu (por. strofa 3).

H 27. *Śpiewajmy hymny triumfu* (nie występuje w edycji łacińskiej)

Źródła: LG I, 1144; II, 1585; III, 1469; IV, 1481. Autor: Placyd Galiński († 2001)³⁶

Przeznaczenie liturgiczne: hymn jutrzni z tekstów wspólnych o męczennikach

³⁴ BENINI, *dz. cyt.*, 130; Lentini datuje ten hymn na VI–VIII w., zob. TENZE, *Hymnorum series in „Liturgia Horarum”*, s. 190.

³⁵ LENTINI, *Te decet hymnus*, s. 258.

³⁶ GALIŃSKI, *dz. cyt.*, nr 287a.

Hymn jest jubilatą na cześć wyznawców Chrystusa, którzy choć doznali kaźni katuszy i przelali swoją krew, są doskonałymi orędownikami przed Bogiem. To przekonanie Kościoła o przemożnym orędownictwie męczenników, którzy umacniają jego wiarę, zostało wyrażone w piątej strofie hymnu. Motyw odkupieńczej krwi Baranka użyty w strofie piątej wprowadza ideę ofiary krzyżowej Chrystusa, Eucharystii. Dlatego Kościół modli się o to, aby krwawa ofiara Baranka — cierpiącego Sługi Jahwe (por. Iz 53) wydoskonalila cierpiące członki Kościoła.

H 28. *Niech radość przenika ten dzień uroczysty*
(*Sacris solemnibus iuncta sint gaudia*)

Źródła: LH III, 490; LG III, 497. Autor: przypisywany św. Tomaszowi z Akwinu († 1274)³⁷

Przeznaczenie liturgiczne: hymn godziny czytań na uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa

Hymn opiewa pamiątkę Ostatniej Wieczerzy. Druga strofa hymnu wymienia chleb praśny oraz baranka, którego Chrystus podał swoim uczniom. Podając uczniom swoje Ciało i Krew do spożywania, Chrystus ukazał własną śmierć jako doskonałą ofiarę paschalną. Przez tę ofiarę wszyscy ludzie zostali wykupieni z niewoli grzechu i śmierci „nie czymś przemijającym, srebrem lub złotem, ale drogocenną krwią Chrystusa, jako baranka niepokalanego i bez zmyły” (1 P 1,18-19).

* * *

Z przeprowadzonej analizy poszczególnych strof i odczytaniu ich treści symboliczno-ikonologicznej wynika, że obraz Baranka został ukazany w trzech teologicznych wariantach. W sześciu hymnach Chrystus występuje pod symbolem Baranka paschalnego (H 7, H 9, H 10, H 11, H 12, H 28). W dziesięciu hymnach jawi się On jako Baranek Boży, który ma cechy cierpiącego Sługi Jahwe (H 1, H 3, H 4, H 5, H 6, H 8, H 13, H 15, H 16, H 23). W dwunastu hymnach jest to ikona Baranka apokaliptycznego (H 2, H 14, H 17, H 18, H 19, H 20, H 21, H 22, H 24, H 25, H 26, H 27). Chociaż przedstawiona praca jest pierwszym opracowaniem tematu Baranka Bożego występującym w *Liturgii godzin*, to jednak nie wyczerpuje ona wszystkich aspektów związanych z tą problematyką. Podjęcie tematu uzasadnia jedynie, jak wielkie bogactwo teologiczno-liturgiczne ukryte jest w hymnach Kościoła. Jego wydobycie może być przedmiotem wielu kolejnych opracowań.

³⁷ LENTINI, *Te decet hymnus*, s. 140.

Interpretation of the Holy Lamb figure in Liturgy of the Hours hymns (Polish edition)**Summary**

In this article I attempted to propose an interpretation of the Holy Lamb figure as presented in Liturgy of the Hours hymns (Polish edition). Focusing on this particular basic Christological title, I intended to address inquiries concerning the iconographic types of Christ — a Holy Lamb — as exposed in 28 hymns of the liturgical book analyzed below. The conducted analysis and deciphering the symbolical and iconographic content reveals that the Holy Lamb was pictured in 3 theological variants. In six hymns Christ is symbolized by Paschal Lamb, in ten — He appears as the Holy Lamb possessing the features of the Suffering Servant of Yahweh, in twelve hymns — as an icon of apocalyptic Lamb. The study presented below is the first approach to the topic of the Holy Lamb in Liturgy of the Hours and obviously — does not cover all its aspects. The sheer theological and liturgical riches present in the Church hymns prompted the author to select this topic, which hopefully will be extensively explored and revealed in subsequent research.